

PFAS in waterbodem en baggerspecie; Tijdelijk Handelingskader in de praktijk
Platform Baggernet in samenwerking met Uitvoeringsprogramma Convenant Bodem en
Ondergrond, Waterschap Brabantse Delta en Vereniging van Waterbouwers
29 oktober 2019 – Apollo Hotel, Papendrecht en Nationaal Baggermuseum, Sliedrecht

---

Actueler dan op 29 oktober 2019 was een Baggernetdag nooit eerder. Terwijl de deelnemers onderweg waren naar Papendrecht maakte staatssecretaris Van Veldhoven bekend dat meer ruimte beschikbaar komt voor het verplaatsen van grond, binnen de veilige ruimte die er is. Ook vond de kennisbijeenkomst plaats op de dag voor het protest van (water)bouwers op het Malieveld in Den Haag. Bij Baggernet lag de focus op kennisuitwisseling over PFAS in waterbodem en baggerspecie, de bijbehorende risico's en vooral ook de mogelijkheden om toch aan de slag te kunnen.

Opening en vraaggesprek met Vereniging van Waterbouwers

Dagvoorzitter Paul Spaan opende de dag met een aantal voorbeelden van hoe PFAS in de media is geweest de afgelopen maanden en de actualiteiten van die week. Vervolgens vond een vraaggesprek plaats met Edwin Lokkerbol, directeur van de Vereniging van Waterbouwers, om de urgentie van dit onderwerp voor de uitvoeringspraktijk te duiden. Veel projecten liggen stil of worden niet meer uitbesteed. De Vereniging deed daarbij de oproep aan het Rijk om te investeren in meer onderzoek door RIVM naar de effecten van PFAS op volksgezondheid en ecologie. Dit zodat op basis van de juiste data een afgewogen keuze gemaakt kan worden in het Definitief Handelingskader.

Toelichting Tijdelijk Handelingskader door Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Bodem+
Namens het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Bodem+ presenteerden respectievelijk Marije Schouwstra en Michiel Gadella de achtergrond van het Tijdelijk Handelingskader PFAS. Zij lichtten onder andere toe hoe de normen voor menselijke inname van PFAS in de loop van tien jaar sterk zijn aangescherpt als gevolg van toegenomen kennis over de toxiciteit.

Op dit moment wordt voorzichtigheid in acht genomen bij het bepalen van normen voor humane en ecologische risico's van PFAS in grond en baggerspecie, vanuit het 'voorzorgsbeginsel'. Kort gezegd: als over een stof(groep) zorgen zijn, maar nog geen norm beschikbaar is, geldt de bepalingsgrens als norm. Het Tijdelijk Handelingskader geeft meer ruimte dan die bepalingsgrens waar dat op dit moment verantwoord wordt geacht.

In de praktijk is al op meerdere plaatsen in Nederland onderzoek gedaan naar het voorkomen van PFAS in waterbodem en baggerspecie. De oproep aan de zaal was om deze data te delen met RIVM, zodat deze meegenomen worden bij het bepalen van een landelijke achtergrondwaarde.

Deelsessie: Proces in de regio en acties voor decentrale overheden

Marije Schouwstra en Michiel Gadella gaven plenair aan dat het Tijdelijk Handelingskader meer ruimte biedt dan zij in de praktijk op veel plaatsen gebruikt zien worden. Zij vroegen de decentrale overheden onder andere om concreet aan de slag te gaan met bodemkwaliteitskaarten. Daarbij aansluitend namen Waterschap Brabantse Delta en het Consortium POP-UP in een deelsessie de deelnemers mee in hoe regio's om kunnen gaan met zeer zorgwekkende stoffen.

Patrick Tibboel (Waterschap Brabantse Delta) gaf aan dat bagger op de kant zetten in hun gebied door gaat. Binnen het stedelijk gebied wordt gezocht of daar ruimte voor is. Een vraag voor hen is of het verstandig is nu PFAS-onderzoek uit te voeren terwijl afzet nog niet mogelijk is. Waterschap Brabantse Delta kiest er vooralsnog voor PFAS-concentraties te meten als er zicht is op een reële mogelijkheid om de vrijkomende baggerspecie toe te passen .

Martijn van Houten (Witteveen+Bos), Hans Slenders (Arcadis) en Marloes Luitwieler (Bioclear Earth) lichtten het POP-UP-project toe. Centrale vraag is: hoe voorkomen we de volgende crisis, nadat in de afgelopen decennia steeds nieuwe stoffen ophef en stagnatie veroorzaakten (denk naast PFAS aan DDT, dioxine en PCB uit het verleden)? Het consortium werkt onder andere aan een signaleringssysteem en aan een algemeen handelingskader voor opkomende stoffen. Ook over tijdelijk hergebruiksbeleid wordt nagedacht. Immers: blijven we bij gebrek aan normen de (steeds lagere!) detectielimiet aanhouden?

Bijdrage van Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid

We waren deze Baggernetdag te gast in de regio Zuid-Holland-Zuid, één van de kerngebieden in Nederland met betrekking tot verontreiniging van grond, grondwater en baggerspecie met PFOA en GenX. De regio kent het PFAS probleem al sinds 2017, en heeft in 2017 en 2018 beleid opgesteld om hergebruik van de meeste grond en baggerspecie binnen de regio mogelijk te maken. Ruud Hakkeling van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid heeft tijdens de pauzes een 'helpdesk' ingericht waar deelnemers vragen konden stellen over de aanpak in deze regio en inspiratie op konden doen.

Deelsessie: Praktijk van veldwerk, analyses, baggeren en afzetmogelijkheden

Verschillende schakels in de keten van werken in de waterbodem namen de deelnemers aan deze deelsessie mee in wat PFAS betekent voor de uitvoeringspraktijk. Hans Tijhuis (Tijhuis Ingenieurs) trapte af met een toelichting op de effecten van PFAS op het (veld)werk van ingenieursbureaus. Na een korte terugblik op de ontwikkelingen tot dusver schetste Hans dat PFAS straks onderdeel wordt van regulier (bronnen)onderzoek. Daarnaast gaf hij aan dat op korte termijn duidelijkheid over natte locaties en inrichtingen noodzakelijk wordt om baggeren mogelijk te houden.

Vincent le Sage (Synlab) ging in op het perspectief van de laboratoria. PFAS heeft invoering van nieuwe analysemethoden noodzakelijk gemaakt. De implementatie daarvan kost(te) tijd. Dit leidde in de zomer tot langere wachttijden voor analyses. Dit is inmiddels verholpen. Vincent gaf aan dat in de praktijk vooral de verbindingen PFOA en PFOS in verhoogde concentraties gevonden worden.

De voorzitter gaf het stokje vervolgens door aan Thomas Nusselein (K3 Delta). Thomas ging mede namens de Werkgroep Grond en Baggerspecie (Vereniging van Waterbouwers) in op de huidige (on)mogelijkheden van het toepassen van PFAS-houdende bagger. Met name toepassing in diepe plassen is een aandachtspunt. Ook storten en reinigen behoren in de praktijk nog niet tot de mogelijkheden, maar verspreiden van bagger en toepassing op landbodem onder voorwaarden wel.

Heijo Scharff (Afvalzorg) en Ronald Rutgers (Havenbedrijf Rotterdam en Rijkswaterstaat) gingen tot slot in op de mogelijkheden om acceptatie van partijen van met PFAS verontreinigde baggerspecie mogelijk te maken en de daarvoor benodigde kennis. Heijo deed de oproep om breder te kijken naar preventie van lozing van PFAS in het watersysteem en naar zeer zorgwekkende stoffen. Ronald benoemde dat hard gewerkt wordt aan (het vaststellen van) een vernieuwd acceptatieprotocol voor Rijksdepot De Slufter bij de Rotterdamse Tweede Maasvlakte.

Plenaire vooruitblik naar Definitief Handelingskader

Na de deelsessies sloten we de Baggernetdag af met een toelichting door Marije Schouwstra en Michiel Gadella op de planning van het Definitief Handelingskader. Implementatie van dit handelingskader in de Regeling Bodemkwaliteit wordt niet voor 2021 verwacht. De ontwikkelingen en de beschikbare kennis worden echter nauwlettend in de gaten gehouden, waardoor wellicht al eerder tot nieuwe normen gekomen kan worden. Daarnaast wordt beleid gemaakt voor 'zeer zorgwekkende stoffen' in het algemeen, om hier in de toekomst nog effectiever en efficiënter mee om te kunnen gaan als deze op ons pad komen.

Excursie naar Nationaal Baggermuseum

De Baggernetdag werd vervolgd met een bezoek aan het [Nationaal Baggermuseum](#) in 'baggerdorp' Sliedrecht. Oudgedienden uit de sector werken daar als vrijwilliger en leidden de groep rond langs onder andere historisch baggermaterieel en grote waterbouwprojecten uit het verleden.

Bij terugkomst in Papendrecht vond een afsluitende netwerkborrel plaats.

Deze Baggernetdag werd mogelijk gemaakt door het Uitvoeringsprogramma Convenant Bodem en Ondergrond, Waterschap Brabantse Delta en de Vereniging van Waterbouwers.

De presentaties die op deze Baggernetdag zijn verzorgd, zijn te downloaden via www.baggernet.info. De presentaties van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Rijkswaterstaat/Bodem+ publiceren wij in overleg met de sprekers niet. De ontwikkelingen rond PFAS gaan zo snel, dat de informatie die in de presentatie op de Baggernetdag is verstrekt mogelijk snel weer verouderd raakt. Voor de meest actuele informatie vanuit de Rijksoverheid over PFAS en het Tijdelijk Handelingskader kunt u [de website van Bodem+](#) raadplegen. Een antwoord op veelgestelde vragen aan de Rijksoverheid over PFAS [vindt u hier](#).